

Kdy jindy dát prostor daru **Slova** než o Vánocích, kdy se Slovo stalo **Tělem**. Narodil se Spasitel. Profesorka Anna Hogenová analyzuje dar slova, abychom jej dokázali přijmout do svého života a pracovat pro obec. Snažme se pochopit fakt, že slovo nás nutí k nahlédnutí skutečnosti prostřednictvím „usebírání“, což znamená, že z mnohého vytvoří naše mysl jednoduché, jež je nevyhnutelné. To nás má v životě orientovat a dát nám energii jako šipka hozená správným směrem. Pamatujme: dar slova – jako využití každého daru od nás vyžaduje námahu, tedy ochotu porozumět světu, v němž jsme, co máme dělat – a to se mnohým nechce, raději jsou pasivní, a proto nekráčí cestou svobody, ale vydávají se do otroctví. Přeji vám, aby se Malý Princ probudil v každém z nás, poněvadž volba je většinou na nás!

Dialog byl natočen na jaře v 2019 v Praze v prostorách pracovny prof. Anny Hogenové.

MS: *Paní profesorko, máme-li mluvit o daru slova, čím je pro vás samotné slovo a jak se právě ono stalo darem, či se darem může stát?*

AH: Slovo v Janově evangeliu je logos, který byl u Boha, a pak bylo učiněné tělem. U nás v prastaré řecké filozofii slovo vychází z řeckého slovesa legein, které znamená usebírání z mnohého do jednoduchého. Právě jednoduché je pak v sobě samostatné a je nevyhnutelné. Jak bychom tomu mohli porozumět?

MS: *Člověk si řekne: dobrá, žijeme v různém prostředí a díky mnohému se nám svět stává plastickým. Jak probíhá usebírání, z něhož vyvstává jedno, i mnohé?*

AH: Pro mě je to nádherný, tajemný proces, kdy například slovo stůl v sobě usebírání všechny stoly světa, a slovo, které je slovem v sobě usebírání všechna slova všech jazyků řečí, která se kdy vyslovila, a jazyků, které existují.

MS: *Můžeme v tom vidět potenciál, abychom pochopili?*

AH: Je tam intence, potenciál k tomu, abychom roz – uměli, porozuměli – tedy pochopili, což je intence, jež z toho člověka vychází do světa. My z mnohosti děláme jednoduchost. Jednoduchost není součtem – ta je něčím tajemným.

MS: *Není onen proces něčím, co bychom mohli připodobnit k matřošce, která obsahuje menší a menší? Řekne-li někdo slovo stůl, každý si představí určitý stůl, s nímž se ve svém životě setkal. Kdyby si ten druhý představil můj stůl, nebude tam vidět rozrůzněnost, ale byla by tam uniformita. Máme snad schopnost imaginace. V obecném stolu je odkaz na podstatu věci.*

AH: Usebírání má Platón v sedmém dopise a zmiňuje tam toto: učitel přijde do třídy a žákům řekne: dnes se budeme učit kruh. Slovo kruh je určitý zvuk. Je to jméno – onoma. Pak studentům sdělí, že kruh je množina bodů, která je od středu stále stejně vzdálená. Druhý stupeň poznání se jmenuje logos. V tomto případě se tím myslí definice, nicméně samo slovo logos má v sobě nesmírně mnoho významů. Třetí význam je to, co se maluje a co je smazáváno z tabule. Je to obraz – řecky eidolon.

MS: *Zde jsme u podstaty.*

AH: Učitel přijde k tabuli a namaluje kruh a pronese: toto je kruh. Dítě má tak před sebou obraz. To je to, čemu rozumí – a co je velmi důležité. Pak přichází čtvrtý stupeň – a to je pojem obrazu. Ten je pojímán z koule, z kola od žebříňáku, z míče, z hlavy člověka – tedy ze všeho, co je kulaté, musíme hledat, co je všemu společné. Tak vzniká pojem – Begriff. Ten však není konečný v cestě za poznáním, protože pak je zde poslední stupeň poznání, což se nazývá Idea. A ta ...

MS: *... je božská.*

AH: Patočka říká: to je vid. Nyní to řeknu zjednodušeně. To je to, z čeho kruh jakožto pojem vyvstává, z čeho se ukazuje. Jde o pozadí, které si nesmíme představovat jako stěnu, které dovoluje pojmu kruhu vyvstat - zrodit se.

MS: *Asi podobný přístup máte, když se díváte na hory - ty hory jsou v oblacích. Víte, že tam jsou, oblaka ustoupí a vidíte onu krásu.*

AH: Řekl jste to velmi krásně. Abychom se dostali k tomu, z čeho se pojem ukazuje, oblaka musíme nejprve rozkrýt. Samotné rozkrývání hermeneutické - od čehož je hermeneutika, ...

MS: ... což je umění interpretace.

AH: Rozkrývání je něčím, co musí člověk udělat sám v sobě. Bez tohoto poznání nemůžeme poznat podstaty věcí.

MS: *Budu-li přímý, řeknu: musí si to odpracovat.*

AH: Víte čím? Prostě - otřesem samozřejmosti světa, v němž žijeme.

MS: *Mám toto poznání vycházející z dynamiky vývojové psychologie: malé dítě je v neustálém kontaktu s matkou, s otcem již méně. Pokud se matka vzdálí, pociťuje nejistotu a touží po jistotě. Když jste vykládala o kruhu a jak on se různě vyjevuje, dítě má pouze matku. Vše je spojeno s ní, i když podobný člověk přijde, dítě vycítí, že nejde o matku. Až později poznává, že bezpečí nachází i u jiných lidí. Tím říkám, že si celek narušuje poznáním a zpětně skládáme stejně jako skládanku puzzle. Je to důležité, abychom měli vztah k celku jako takovému, abychom si chybějící dokázali doplnit, domyslet. S tímto celkem, jehož poznání bude částečné, se musíme naučit žít, rozhodovat se a neutrpět ujmu. To jsme se odchýlili od tématu slova k celku.*

AH: Slovo byl kruh, pak učitel vyslovil definici, namaloval kruh, následně děti pochopily pojem, avšak pochopit kruh znamená porodit v sobě, jak kruh se kruhem stává, jak je možné jej uvidět. To znamená pochopit, jak se sám ukazuje. Kruh se však ukazuje z něčeho, čemu my pomocným způsobem říkáme pozadí. Právě toto pozadí je nejdůležitější, což je celek. Právě ten nemá žádné okraje, je netematizovatelný člověkem, není vnímán, přesto všechno vnímatelné podmiňuje - a to základním způsobem. Lze říci, že člověk je v napojení na něco, co mu pak umožňuje zrození slova. Právě Platón tomu říká idea dobra. Dobro samo vidět není. Je jako světlo, v němž vše je vidět, ale samotné světlo nevidíte.

MS: *Můžeme jej poznat jako částicové kmitání. Zaplat Bůh, že skrze světlo se dostáváme k důležitým skutečnostem.*

AH: Světlo je pozadím, ze kterého vyvstávají všechny věci v místnosti, kde jsme, tedy i naše osoby. Lze formulovat: porozumět znamená pochopit - ne text, ale kontext. Pochopit ne část, ale celek, ze kterého se ukazuje právě část.

MS: *Učí nás to nacházet správné vztahy, být schopen se tázat.*

AH: Výborně! K pozadí se člověk dostává jenom otázkami.

MS: *Opravdu?*

AH: Prodlévá-li v otázkách, tam se vytvoří napětí a z něho se rodí vhledy do celků. Spravedlnost se těžko učí definicí, poněvadž se musí „narodit“ v samotném člověku.

MS: *Musíme ji cítit.*

AH: Stejně tak krásno se těžko dá definovat matematickým způsobem, i když se o to vědci pokoušejí. V mých očích se však musí v člověku zrodit ve zvláštním druhu rozhovoru, který je setkáním s krásnem samým. Člověk je dle některých pouze rozhovorem. Buď rozhovor vede beze slov, pokud vnímá domy na Starém městě a nechává to tajemné k sobě přicházet, umí v tom být sám, anebo se dialog vede, jako jej vedeme my dva. Slovo v mém pohledu je neuvěřitelný dar, protože zjednodušuje svět – a to podstatným způsobem, poněvadž ve slově je nevyhnutelnost. Slovo stůl není představa stolu. Stůl je něčím, co v sobě nosíme a do něj se nám vejdu všechny představy stolu. To je „stolovitost“.

MS: *Je to spojeno s funkcí věci.*

AH: Jistě. Není tam však pouze funkce. Je to vše, co stůl může znamenat. Stůl může znamenat obětní kámen, ve starých dobách tomu tak bylo. Otec je kněz a kolem je rodina. Stůl je vlastně domov. Máte s tím spojen neuvěřitelný vějíř asociací, které se na stůl napojují, a to vše je ve „stolovitosti“ obsaženo – a právě z toho žijí básníci. To je hudba.

... Básnictví a slovo ...

MS: *Lze říci, že se slovem v nejširším slova smyslu pracují básníci, spisovatelé, ti nejpovolanější – ti, kteří mají odstup.*

AH: Člověk, jenž je vychován školou k přesnému technickému myšlení, ...

MS: *... deterministickému myšlení, ...*

AH: ... a vše pak měří, někdy tomu schází rozměr bohatosti slova, které tolik miloval český spisovatel Karel Čapek. Pokud je technikem, pak někdy má v sobě touhu i potřebu, aby vše vyrovnal, stává se básníkem par excellence, byť je to vzácné, ovšem i takové případy se objevují.

MS: *Nezapomínejme: tito lidé musí na sobě pracovat. Jsem sice technik, ale zároveň básník. Vskutku je to ojedinělé.*

AH: Nezapomínejme, že například Dostojevský se učil techniku a pak se z něj stal „básník“.

MS: *Je tam touha člověka přiblížit se k člověku jako k duchu – ne pouze člověka vnímat jako tělo.*

... Václav Havel, slovo a kontexty ...

MS: *Mluvíme o slovu, dejme prostor Václavu Havlovi. Uvádí: díky zázraku slova víme asi lépe než ostatní živočichové, že toho ve skutečnosti víme velmi málo – totiž, že existují tajemství. Jsou se slovem spojena tajemství?*

AH: Skoro vždy. Slovo můžeme chápat jako hrad či hlubokou studnu, která má jednu základní funkci, ale s ní souvisí spousta zákoutí a nik, jež jsou plna nevýslovna a tajemství, které člověk potkává a stojí v distanci a v thaumatu – údivu. Nemůže mluvit, protože najednou žádné slovo to nevýslovno neumí říci. Slovo je pro nás něco nevyslovitelného, zázračného.

MS: *Slova se u nás staly spotřebními věcmi.*

AH: Je to výsledek digitálního myšlení, a proto jej nemám ráda. Onen digitus se zaměří na něco a nyní uvede jméno věci. Zaměří se na nulu a řekne: to budiž nepravda, na jedničku: to budiž pravda,

ovšem nula je nula a jednička je jednička, tak se ze slova stávají znaky. Je to jako kdyby se člověk proměnil ze svého těla jenom na kostru. Znaky jsou v tomto ohledu nebezpečné.

MS: *Vedou nás k tomu, abychom si pod nimi představovali něco konkrétního?*

AH: Přesně!

MS: *Nevedou nás k tomu, abychom sami ...*

AH: ... se usebírali. My se tak neusebíráme. My to dostaneme v podstatě povelem. Právě to z člověka dělá vyprázdněnou bytost, aniž by o tom věděl. Představitelé „IT“ o tom neradi slyší.

MS: *Domysleme: Malý princ toužil po nalezení beránka - a to usebráním, jeho vlastní imaginací. Kdybychom přijali cestu, kterou jste popsala, v bedýnce by žádného beránka nenašel.*

AH: Imaginace je též usebíráním. My tomu říkáme komponování. „Ponovat“ je dávat do jednoho místa. Od toho je slovo pozice. Předpona „kom“ je vše, co je vše, co je kolem. Vše, co je kolem, dá malíř do jednoho místa, ale nejde o součet, nejde o bábušky, není to puzzle. Je to něco jiného. Je to jako v hudbě, kde jedna intence proniká druhou. Nyní je to vše najednou. Je to komponováno v jednom místě, jako malíř to má namalováno na obraze.

MS: *Důležité je, že každý v tom cítí něco odlišného.*

AH: Proč? Protože každý je v rozhovoru s obrazem. Ten člověku něco říká a člověku dává otázky. Člověk pak odpovídá vlastním způsobem.

MS: *Třeba odpovídá: já tomu nerozumím.*

AH: Také se to někdy říká o postmoderně, ale obraz, který člověka „šokuje“, ten jej má šokovat. To je obraz, který říká: pozor, člověče, něco jde - a ty jsi zde v klidu, o ničem nepřemýšlíš a nic nevidíš. Onen šok má člověka probudit. Zde by se užilo spojení „anything goes“.

MS: *Jde o spojení s postmodernou, že cokoliv je možné.*

AH: I to ohrožující.

MS: *Dejme nyní ještě slovo Václavu Havlovi: „Jako věřící se modlíme k Bohu, jako magici vyvoláváme či zaklínáme duchy a zkoušíme, jak svým slovem zasahovat do přírodních a lidských dějů jako příslušníci novověké civilizace.“ Používáme slova jako velcí tvůrci, ale je zde otázka, zdali si dokážeme uvědomovat naše konsekvence, která jsou spojena s námi vyslovenými slovy?*

AH: Vždy je problém odpovědnosti, a nyní je o to větší. Slovo se v jisté chvíli promění v kulku, která je vystřelena z revolveru. Mít za slovo odpovědnost je úkolem každého, kdo myslí.

MS: *Možná, pokud by byl člověk váhavý a nic neřekl, také by to nebylo správné.*

AH: I mlčení je dialog - někdy lepší než slova.

MS: *Člověk pozoruje očima, má je například přivřené, případně nepřírozeně otevřené a atmosféra je o to intenzivnější. Děkuji vám doufám, že o jazyku, řeči, komunikaci i marketingu budeme promlouvat v našem druhém setkání.*